Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
NILSA WAHLA,
predstavljeni 16. julija 2015 [1]

Zadeva C-338/14

Quenon K. SPRL
proti
Citibank Belgium SA
in
Citilife SA, postala Metlife Insurance SA

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Cour d'appel de Bruxelles (Belgija))

„Predhodno odločanje — Samozaposleni trgovski zastopniki — Direktiva 86/653/EGS — Člen 17(2) — Pravica trgovskega zastopnika v primeru odpovedi pogodbe o zastopanju — Nadomestilo za stranke ali odškodnina — Kumulacija — Odškodnina poleg nadomestila za stranke — Dopustnost"

1. Zdaj se zdi v pravu držav članic Evropske unije sprejeto, da lahko odpoved pogodbe o trgovskem zastopanju trgovskemu zastopniku povzroči veliko škodo in da mora imeti v takem položaju načeloma pravico do finančnega nadomestila. Navedeni zastopnik lahko namreč zaradi preklica pooblastila, s čimer ostane brez pooblastila za zastopanje, izgubi tržni delež, ki ga je do tedaj ustvaril oziroma vzdrževal, in mu je s tem odvzeta možnost finančnega dobička, ki sta jo z naročiteljem ustvarila s skupnimi poslovnimi prizadevanji.

2. Možnost, ki jo člen 17 Direktive 86/653/EGS [2] državam članicam ponuja glede izbire med dvema odškodninskima sistemoma, in sicer dodelitvijo nadomestila, izračunanega glede na stranke, ki jih je trgovski zastopnik priskrbel, ali poslovne stike, ki jih je razširil, ter dodelitvijo odškodnine za škodo, nastalo zaradi prenehanja pogodbe, pa ni bila taka, da ne bi povzročala težav. [3] Še vedno vzbuja številna vprašanja, kot kaže ta predlog za sprejetje predhodne odločbe.

3. V obravnavani zadevi želi namreč Cour d'appel de Bruxelles (Belgija) od Sodišča dobiti nekatera pojasnila glede razlage člena 17(2) Direktive 86/653. Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo Quenon K. SPRL (v nadaljevanju: Quenon) ter družbama Citibank Belgium SA (v nadaljevanju: Citibank) in Citilife SA (v nadaljevanju: Citilife), postala Metlife Insurance SA, v zvezi s plačilom nadomestila in odškodnine, ki ju je družba Quenon zahtevala po odpovedi pogodb o zastopanju, ki sta zavezovali te družbe. Predvsem poziva Sodišče, naj se izreče o razmerju med sistemom nadomestil, določenim v členu 17(2)(a) in (b) te direktive, in možnostjo trgovskega zastopnika, da uveljavlja odškodnino na podlagi točke (c) iste določbe.

1 — Jezik izvirnika: francoščina.

2 — Direktiva Sveta z dne 18. decembra 1986 o usklajevanju zakonodaje držav članic o samozaposlenih trgovskih zastopnikih (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 6, zvezek 1, str. 177).

3 — Glej še zlasti težave v zvezi z razlago, omenjene v Poročilu Komisije z dne 23. julija 1996 o uporabi člena 17 Direktive 86/653 (COM(96) 364 final, str. od 10 do 13 (v nadaljevanju: poročilo iz leta 1996)). O tem pričajo tudi kritične ocene soobstoja dveh različnih zakonodajnih pristopov v isti direktivi (glej zlasti točko 18 Sporočila Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu – Skladnejše evropsko pogodbeno pravo – akcijski načrt (COM(2003) 68 final)).

I – **Pravni okvir**

A – *Pravo Unije*

4. Člen 1 Direktive 86/653 določa:

„1. Usklajevalni ukrepi, ki jih predpisuje ta direktiva, se nanašajo na zakone in druge predpise držav članic, ki urejajo pravna razmerja med trgovskimi zastopniki in njihovimi naročitelji.

2. V skladu s to direktivo je ‚trgovski zastopnik' tisti, ki ima kot samozaposleni posrednik trajno pooblastilo za posredovanje pri prodaji ali nakupu izdelkov za drugo osebo, v nadaljevanju ‚naročitelj', ali za posredovanje in sklepanje poslov v imenu naročitelja in za njegov račun.

[…]"

5. Člen 17, od (1) do (3), te direktive določa:

„1. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi trgovskemu zastopniku po prenehanju veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju zagotovijo nadomestilo v skladu z odstavkom 2 ali odškodnino v skladu z odstavkom 3.

2.

(a) Trgovski zastopnik ima pravico do nadomestila, če in kolikor:

— je naročitelju priskrbel nove stranke ali razširil poslovne stike z obstoječimi strankami in naročitelj še uživa velike prednosti v poslih s temi strankami

in

— je plačilo tega nadomestila ob upoštevanju vseh okoliščin ustrezno, predvsem glede provizije, za katero je trgovski zastopnik prikrajšan in ki izhaja iz poslov s temi strankami. […]

(b) znesek nadomestila ne more presegati višine, ki ustreza letnemu nadomestilu, izračunanemu na podlagi letnega povprečja plačil, ki jih je trgovski zastopnik prejemal zadnjih pet let, in če se pogodba sklene za manj kakor pet let, se nadomestilo izračuna glede na povprečje tega obdobja;

(c) odobritev tega nadomestila trgovskemu zastopniku ne preprečuje uveljavljanja odškodnine.

3. Trgovski zastopnik ima pravico do odškodnine za nastalo škodo zaradi prenehanja pogodbenega razmerja z naročiteljem.Ta odškodnina se nanaša na prenehanje pogodbenega razmerja in vključuje okoliščine:

— ki trgovskemu zastopniku onemogočajo prejemanje provizije, do katere bi bil pri normalnem izvajanju pogodbe upravičen, in naročitelju zagotavljajo pomembne prednosti, povezane z dejavnostjo trgovskega zastopnika,

— ki trgovskemu zastopniku niso omogočil[e] amortizacije stroškov in izdatkov, povzročenih z izvajanjem pogodbe na priporočilo naročitelja."

B – *Belgijsko pravo*

6. Direktiva 86/653 je bila v belgijsko pravo prenesena z zakonom o trgovskem zastopanju z dne 13. aprila 1995.[4] Člen 20 tega zakona določa:

„Po prenehanju pogodbe ima trgovski zastopnik pravico do odpravnine, če je naročitelju priskrbel nove stranke ali razširil poslovne stike z obstoječimi strankami in naročitelj še uživa velike prednosti v poslih s temi strankami.

Če pogodba vsebuje konkurenčno klavzulo, se šteje, da naročitelj uživa velike prednosti, razen če se dokaže drugače.

Znesek odpravnine se določi ob upoštevanju obsega razširitve poslovnih stikov in pridobljenih strank.

Odpravnina ne sme presegati zneska enoletnega plačila, izračunanega na podlagi povprečja zadnjih petih let, ali če je pogodba trajala manj kot pet let, na podlagi povprečja preteklih let. […]“

7. Člen 21 zakona iz leta 1995 določa:

„Če ima trgovski zastopnik pravico do odpravnine iz člena 20 in znesek te odpravnine nastale škode ne pokriva v celoti, lahko trgovski zastopnik poleg te odpravnine prejme odškodnino v višini razlike med zneskom škode, ki mu je dejansko nastala, in zneskom omenjene odpravnine, vendar le, če lahko dokaže dejanski obseg zatrjevane škode.“

II – **Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje**

8. Iz elementov, predloženih Sodišču, je razvidno, da je družba Quenon, ki je bila ustanovljena leta 1997 za nadaljnje opravljanje dejavnosti K. Quenona, postala trgovski zastopnik družb Citibank in Citilife od 1. decembra 1997 na podlagi dveh pogodb o zastopanju. Bančne in zavarovalniške dejavnosti so bile združene v eni sami agenciji, družba Quenon pa je plačilo prejemala izključno v obliki provizij, ki sta jih plačevali družba Citibank za prodajo bančnih produktov in družba Citilife za prodajo zavarovalnih produktov.

9. Družba Citibank je 9. januarja 2004 pogodbo o zastopanju, ki jo je imela z družbo Quenon, odpovedala brez odpovednega roka in brez navedbe razlogov. Družbi Quenon je plačala odškodnino zaradi odpovedi pogodbe v višini 95.268,30 EUR in odpravnino v višini 203.326,80 EUR. Družba Citibank je družbi Quenon prepovedala, da jo še naprej zastopa ter uporablja njeno ime in znamko. Od tega datuma družba Quenon ni imela več dostopa do računalniškega programa, ki ji je omogočal upravljanje portfelja zavarovalnih produktov družbe Citilife. Po navedbah družbe Quenon ta zato *de facto* ni mogla več izvajati pogodbe o zavarovalnem zastopanju.

10. Družba Quenon je 20. decembra 2004 pri Tribunal de commerce de Bruxelles vložila tožbo proti družbama Citibank in Citilife ter predlagala, naj se jima posamično ali solidarno naloži, da ji v bistvu plačata nadomestilo namesto odpovednega roka in odpravnino zaradi odpovedi pogodbe o zavarovalnem zastopanju, dodatno odškodnino in provizije za posle, sklenjene po prenehanju pogodbe o zastopanju.

11. Ker je bila tožba družbe Quenon zavrnjena s sodbo z dne 8. julija 2009, je ta pri predložitvenem sodišču vložila pritožbo, pri čemer je spremenila zneske, ki jih je zahtevala na prvi stopnji.

4 — *Moniteur belge* z dne 2. junija 1995, str. 15621, v nadaljevanju: zakon iz leta 1995.

12. Iz predložitvene odločbe je razvidno, da družba Quenon v utemeljitev pritožbe navaja, da znesek odpravnine, ki ji jo je družba Citibank plačala zaradi odpovedi pogodbe o zastopanju za bančne posle, ni zadosten. Meni, da je treba na podlagi člena 21 zakona iz leta 1995 upoštevati nadomestilo namesto odpovednega roka in odpravnino, ki sta ji dolgovana zaradi *de facto* odpovedi pogodbe o zastopanju za zavarovalne posle in celotne škode, ki ji je nastala.

13. Nasprotni stranki v postopku v glavni stvari trdita, da bi bila ta nacionalna določba, kot jo razlaga družba Quenon, v nasprotju z Direktivo 86/653, ki državam članicam ne dovoljuje kumulacije dveh sistemov za povračilo škode, in sicer sistema nadomestil in sistema odškodnin.

14. Po mnenju predložitvenega sodišča se zato postavljata vprašanji, ali je Direktivo 86/653 mogoče razlagati tako, da nalaga obveznost povrnitve celotne škode, ki nastane trgovskemu zastopniku, in ali lahko države članice, če ni kršitve naročitelja, predvidijo dodelitev odpravnine, ki je enaka največ enoletnemu plačilu, po potrebi povečane za odškodnino, ki pokriva razliko med zneskom dejansko nastale škode in zneskom te odpravnine.

15. V teh okoliščinah je Cour d'appel de Bruxelles prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„[1.] Ali je treba člen 17 Direktive [86/653] razlagati tako, da ta nacionalnemu zakonodajalcu dovoljuje, da določi, da je ob prenehanju veljavnosti pogodbe trgovski zastopnik upravičen do nadomestila za stranke, katerega višina ne sme presegati zneska enoletnega plačila, in če znesek tega nadomestila dejansko nastale škode ne pokriva v celoti, do odškodnine v višini razlike med zneskom dejansko nastale škode in zneskom tega nadomestila?

[2.] Natančneje, ali je treba člen 17(2)(c) Direktive [86/653] razlagati tako, da je dodelitev odškodnine poleg nadomestila za stranke pogojena z obstojem kršitve pogodbe ali kvazidelikta s strani naročitelja, ki je vzročno povezan z zahtevano odškodnino, in z obstojem škode, ki ni enaka škodi, za katero je bilo izplačano pavšalno nadomestilo za stranke?

[3.] Če je odgovor na zadnje vprašanje pritrdilen, ali mora biti kršitev drugačna od enostranske odpovedi pogodbe, na primer zagotovitev prekratkega odpovednega roka, dodelitev prenizkega nadomestila namesto odpovednega roka in nadomestila za stranke, obstoj resnih razlogov na strani naročitelja, kršitev zakonodaje o odpovedi pogodbe ali katere koli druge kršitve, zlasti kršitve tržnih praks?“

16. Pisna stališča so predložile družbi Quenon in Citibank, belgijska in nemška vlada ter Evropska komisija.

III – **Analiza**

A – *Pristojnost Sodišča*

17. Komisija je izrazila dvom o „dopustnosti“ tega predloga za sprejetje predhodne odločbe. Trdi, da položaj, obravnavan v postopku v glavni stvari, ne spada na področje uporabe Direktive 86/653, ker so se bančne in zavarovalniške dejavnosti, ki jih je družba Quenon opravljala za družbi Citibank in Citilife, nanašale na opravljanje storitev, in ne na „prodaj[o] ali nakup[…] izdelkov“, ki sta edina omenjena v členu 1(2) te direktive. Čeprav nemška vlada formalno ni vložila ugovora nepristojnosti, je navedla preudarke v tem smislu.

18. Te dvome je po mojem mnenju mogoče zlahka odpraviti.

19. Kot sta sicer zelo upravičeno poudarili nemška vlada in Komisija, se zakon iz leta 1995, ki v belgijski pravni red prenaša Direktivo 86/653, v skladu s členom 1[5] brez razlikovanja uporablja za trgovske zastopnike, ki za račun naročiteljev zagotavljajo tako nakup ali prodajo izdelkov kot opravljanje storitev.

20. Sodišče pa se je zaradi enotne razlage že večkrat izreklo za pristojno za odločanje o predlogih za sprejetje predhodne odločbe glede določb prava Unije v položajih, v katerih se za dejansko stanje v postopku v glavni stvari ni uporabljalo pravo Unije, ampak so se navedene določbe uporabljale na podlagi nacionalnega prava, ker se je to pravo sklicevalo na njihovo vsebino.[6]

21. Kar zadeva določbe, s katerimi je Direktiva 86/653 prenesena v belgijski pravni red, zadostuje ugotovitev, da je Sodišče, ki se je oprlo na rešitve, uporabljene v zadevah, v katerih sta bili izdani sodbi Poseidon Chartering[7] in Volvo Car Germany[8], že v sodbi Unamar[9] menilo, da čeprav se vprašanje predložitvenega sodišča ne nanaša na pogodbo o prodaji ali nakupu blaga, ampak na pogodbo o trgovskem zastopanju v zvezi z opravljanjem storitve pomorskega prevoza, se je belgijski zakonodajalec ob prenosu določb navedene direktive v notranje pravo odločil, da bo ti vrsti položajev obravnaval enako.

22. Zato menim, da je Sodišče pristojno za odločanje o tem predlogu za sprejetje predhodne odločbe.

B – *Vprašanja za predhodno odločanje*

23. Predložitveno sodišče želi s tem predlogom za sprejetje predhodne odločbe dobiti nekatera pojasnila o tem, kako je treba razlagati člen 17(2) Direktive 86/653. Čeprav je moralo Sodišče večkrat[10] odločiti o ukrepih za povrnitev škode, ki jih morajo države članice sprejeti na podlagi člena 17 te direktive, pa se mora prvič izreči o obsegu člena 17(2)(c), ki določa, da „odobritev […] nadomestila [za stranke] trgovskemu zastopniku ne preprečuje uveljavljanja odškodnine“.

24. Prvo vprašanje za predhodno odločanje se nanaša na obseg odškodninske tožbe iz te določbe (prvi vidik). Drugo in tretje vprašanje pa se nanašata na sistem odgovornosti, ki mu mora eventualno ustrezati ta tožba (drugi vidik).

1. Prvi vidik (prvo vprašanje): obseg in meje kumulacije nadomestila za stranke in odškodninskega zahtevka na podlagi člena 17(2)(c) Direktive 86/653

25. Spomniti je treba, da je člen 17 Direktive 86/653 ena izmed določb, ki so v splošni sistematiki te direktive odločilnega pomena, ker opredeljujejo raven varstva, za katero je zakonodajalec Unije štel, da jo je razumno priznati trgovskim zastopnikom v okviru ustanovitve enotnega trga.[11]

26. Kot je Sodišče večkrat razsodilo, je za razlago člena 17 Direktive 86/653 treba spomniti na cilje, ki se jim sledi s to direktivo.

5 — V skladu s to določbo je trgovski zastopnik pooblaščen za *„posredovanje in morebitno sklepanje poslov* v imenu in za račun naročitelja“ (moj poudarek).

6 — Glej v tem smislu zlasti sodbe Dzodzi (C-297/88 in C-197/89, EU:C:1990:360, točka 36); SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, točka 86 in navedena sodna praksa) in Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, točka 45).

7 — C-3/04, EU:C:2006:176, točke od 14 do 17.

8 — C-203/09, EU:C:2010:647, točke od 23 do 26.

9 — C-184/12, EU:C:2013:663, točka 30.

10 — Glej zlasti sodbe Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605); Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176); Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199); Semen (C-348/07, EU:C:2009:195); Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:647) in Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663).

11 — Glej sodbo Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, točka 39).

27. V zvezi s tem je od sodb Bellone in Ingmar[12] sprejeto, da ima ta direktiva dva cilja: ne gre namreč le za zaščito interesov trgovskih zastopnikov v njihovih odnosih z naročitelji (*cilj varnosti trgovskega zastopnika*), ampak tudi za spodbujanje varnosti pri sklepanju trgovskih poslov in lajšanje trgovanja med državami članicami s približevanjem nacionalnih zakonodaj (*cilj uskladitve predvsem zaradi pravne varnosti*).

28. Kot je odločilo Sodišče, je treba člen 17 Direktive 86/653, ki državam članicam nalaga obveznost, da uvedejo mehanizem za povračilo izgube trgovskemu zastopniku po prenehanju pogodbe, razlagati z vidika teh dveh ciljev.[13]

29. Poleg tega je treba poudariti, da člen 17 Direktive 86/653 spada v okvir usklajevalnih določb, ki je hkrati obvezen in minimalen. Varstvo, določeno z Direktivo, se zahteva ne le od držav članic, ki lahko določijo le večje varstvo, ampak zavezuje tudi stranke pogodbe o trgovskem zastopanju, ki pred iztekom pogodbe ne morejo odstopati od tega člena v škodo trgovskega zastopnika (glej člen 19 Direktive 86/653).

30. To ne spremeni dejstva, da člen 17 te direktive, ki je plod kompromisa, glede na različne pristope, ki so bili do zdaj uporabljeni v pravu držav članic,[14] tem prepušča, da izberejo eno izmed dveh rešitev: bodisi sistem *nadomestila* – po zgledu nemške prakse – ki se določi v skladu z merili, navedenimi v odstavku 2 tega člena, bodisi mehanizem *odškodnine* za škodo – podoben mehanizmu v francoskem pravu – ki se določi v skladu z merili, določenimi v odstavku 3 istega člena. Alternativno naravo tega sistema za povrnitev škode je potrdilo Sodišče, ki je jasno navedlo, da člen 17 navedene direktive prepoveduje kumulacijo dodelitve nadomestila iz odstavka 2 tega člena in dodelitve odškodnine iz odstavka 3 istega člena.[15]

31. Vendar menim, da je namen uskladitvenih ukrepov, določenih v členu 17 Direktive 86/653, zlasti zaradi poenotenja pogojev konkurence in povečanja varnosti pri sklepanju trgovskih poslov le uskladiti pogoje za povračilo škode trgovskemu zastopniku za gospodarsko škodo, ki je neposredna posledica prenehanja pogodbenega razmerja z naročiteljem in, nazadnje, same izgube strank.

32. Povedano drugače, uskladitev pogojev za povračilo škode trgovskim zastopnikom, ki izhaja iz te direktive, je izčrpna le v delu, ki se nanaša na tako imenovano nadomestilo „za stranke“. Njen namen ni urejati vse možnosti povrnitve škode, ki nastane trgovskim zastopnikom, na podlagi zakonodaje o deliktni ali pogodbeni odgovornosti držav članic. Zastopniki, ki jim je bila pogodba odpovedana, tako ohranijo možnost, da na podlagi veljavnega nacionalnega prava uveljavljajo odgovornost svojih naročiteljev, da bi dobili odškodnino za škodo, ki ni enaka škodi, ki jo pokriva nadomestilo za stranke iz člena 17(2) Direktive 86/653.

33. Glede tega je treba pojasniti, da čeprav je ureditev, ki jo predpisuje člen 17 Direktive, zavezujoča in določa neki okvir, vseeno ne določa podrobnosti glede načina izračuna nadomestila za prenehanje pogodbe. Zato imajo države članice znotraj okvira, opredeljenega s to določbo, določeno polje proste presoje.[16]

12 — C-215/97, EU:C:1998:189, točki 13 in 17, ter C-381/98, EU:C:2000:605, točki 20 in 23.

13 — Sodbi Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, točki 14 in 31) in Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, točka 37).

14 — Glej poročilo iz leta 1996, str. 1. Za popolnejši pregled pristopov, uporabljenih v državah članicah, glej Theux, A., *Le statut européen de l'agent commercial – Approche critique de droit comparé*, Facultés universitaires Saint-Louis, 1992, zlasti str. 280 in naslednje.

15 — Sodbi Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, točka 20) in Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, točka 15).

16 — Sodbe Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, točka 21); Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, točki 34 in 35); Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, točka 18) in Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, točka 40).

34. To po mojem mnenju velja tako za dejanska podrobna pravila za izračun nadomestila iz člena 17(2) Direktive 86/653, ker je točka (b) te določbe omejena na določitev najvišjega zneska tega nadomestila, kot za njegovo morebitno razmerje z odškodninskim zahtevkom, kot je določen v točki (c) iste določbe. Kot je Komisija ugotovila v poročilu iz leta 1996, člen 17(2)(c) Direktive 86/653 ureja položaje, v katerih nacionalna zakonodaja zastopniku podeljuje pravico do odškodnine zaradi odpovedi pogodbe ali neupoštevanja odpovednega roka, določenega s to direktivo.

35. Kot je bilo mogoče poudariti,[17] je cilj nadomestila iz člena 17(2) Direktive 86/653 predvsem nagraditi trgovskega zastopnika. Iz pogojev za dodelitev nadomestila, določenih v Direktivi 86/653 (pridobitev strank ali občutna razširitev poslovnih stikov z obstoječimi strankami s strani trgovskega zastopnika, ohranitev velike prednosti naročitelja po prenehanju pogodbe o zastopanju, neobstoj okoliščin za izključitev pravice do nadomestila, določenih v členu 18 Direktive), namreč izhaja, da je namen tega nadomestila, običajno imenovanega „nadomestilo za stranke“, predvsem nagraditi zastopnika za njegova prizadevanja, če ima naročitelj tudi po prenehanju pogodbe o zastopanju gospodarske koristi od teh prizadevanj, in hkrati preprečiti primere neupravičene obogatitve ali oportunističnega ravnanja ob odpovedi pogodbe. Če po prenehanju pogodbe o zastopanju ne bi obstajala obveznost nadomestila, bi naročitelj lahko – ne da bi mu bilo treba izplačati kakršno koli nadomestilo za trgovskega zastopnika – še naprej užival dobiček, h kateremu je trgovski zastopnik tako ali drugače prispeval s svojo dejavnostjo.

36. Pravica do nadomestila, kot je določena v Direktivi 86/653, torej ne zajema vse škode, ki navedenemu zastopniku nastane ob prenehanju pogodbenega razmerja z naročiteljem, ampak le škodo, ki nastane neposredno zaradi izgube strank.

37. Tako je bilo mogoče poudariti, da sistem odškodnine iz člena 17(3) te direktive, ki ni povezana le z izgubo strank in katere znesek ni omejen, zajema vso škodo, ki nastane zastopniku, in je lahko z določenih vidikov ugodnejši za trgovskega zastopnika.[18]

38. Zato menim, da zgornja meja, določena v členu 17(2)(b) Direktive 86/653, in sicer enoletno plačilo, zadeva le nadomestilo za stranke in ne omejuje odškodnine, katere predmet bi moral biti drugačen od predmeta tega nadomestila. Zato ni mogoče izključiti – kot je določeno v členu 17(2)(c) te direktive – da lahko trgovski zastopnik poleg te nagrade uveljavlja odškodnino za kritje neodvisne škode. Čeprav ob upoštevanju uskladitve, ki izhaja iz člena 17 navedene direktive, kumulacija dveh tožb, ki obe zadevata povrnitev škode, nastale zaradi izgube strank, ni mogoča, je treba dopustiti, da lahko ti tožbi, katerih predmet je povrnitev različnih škod, soobstajata.

39. Poleg tega se mi zdi, da iz besedila in strukture člena 17 Direktive 86/653 dovolj jasno izhaja, da je odškodninska tožba, določena v členu 17(2)(c) navedene direktive, predvidena kot morebitna dopolnitev dodelitve nadomestila in kot taka ni omejena z zgornjo mejo nadomestila, določeno v točki (b) istega odstavka. Kot je omenila družba Quenon, je iz pripravljalnih dokumentov za Direktivo 86/653 razvidno, da se je zakonodajalec Unije nazadnje odločil, da ne bo upošteval dela prvotnega predloga Komisije, ki je želela, da bi bila zgornja meja nadomestila absolutna.[19]

17 — Glej posebej sklepne predloge generalnega pravobranilca M. Poiaresa Madura v zadevi Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2005:641, točke od 14 do 19) in generalnega pravobranilca Y. Bota v zadevi Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:315, točka 50).

18 — Glej zlasti Gardiner, C., „Compensation commercial agents under the Commercial Agents Directive – Uncertainty continues“, *Commercial Law Practitioner*, 2006, 8, str. 195.

19 — Glej člene 28, 30 in 31 predloga direktive Sveta o usklajevanju zakonodaje držav članic o (samozaposlenih) trgovskih zastopnikih, ki ga je Komisija Svetu predložila 17. decembra 1976 (UL 1977, C 13, str. 2).

40. Poleg tega iz sodne prakse Sodišča izhaja, da kadar se države članice odločijo za eno izmed možnosti iz tega člena 17, je lahko nadomestilo le enako ali višje od nadomestila, ki bi izhajalo iz uporabe odstavka 2 istega člena. [20] Uporaba izraza „višje“ kaže, da je uskladitev, izvedena z Direktivo 86/653, minimalna in da imajo torej države članice možnost, da poleg posebnega nadomestila iz te določbe predvidijo tudi odškodninsko tožbo v skladu s točko (c) navedene določbe. [21]

41. Tako bi moralo biti med drugim takrat, kadar trgovski zastopnik meni, da je kljub plačilu, ki ga je prejel za pridobitev novih ali ohranitev obstoječih strank pri naročitelju in za izgubo prihodnjih plačil zaradi izgube navedenih strank ter do katerega je upravičen na podlagi pogodbe o zastopanju v pravem pomenu besede, utrpel posebno škodo ob odpovedi pogodbe. Navedeni člen 17 trgovskemu zastopniku ne preprečuje, da zoper naročitelja uveljavlja pravico do dodatne odškodnine, da bi dobil nadomestilo za premoženjsko in nepremoženjsko škodo, to je pravico, ki presega pravico do nadomestila po odpovedi pogodbe. Tako so bili kot primer različnih škod, ki se povrnejo v okviru odškodninskega zahtevka, vloženega na podlagi člena 17(3)(c) Direktive 86/653, navedeni neamortizirani investicijski odhodki, ki nastanejo zastopniku, nadomestilo namesto odpovednega roka, ki se dolguje odpuščenemu osebju, ali celo stroški v zvezi z najemnimi ali zakupnimi pogodbami. [22]

42. Sicer se zdi, da je tako v postopku v glavni stvari, v katerem je očitno, da je nenadna odpoved pogodbe o zastopanju za bančne posle, ki so jo sklenile družba Quenon in nasprotni strani, *de facto* onemogočila izvajanje pogodbe o zastopanju na področju zavarovalništva. V obravnavani zadevi bi bilo mogoče škodo, ki jo uveljavlja družba Quenon, analizirati tako, da namen tega ni le dobiti nadomestilo za škodo, ki izhaja neposredno iz odpovedi pogodbe o zastopanju za bančne posle in izgube prihodnjega dobička, ampak tudi povrniti posredno škodo, ki zajema nemožnost izvajati pogodbo o zastopanju na področju zavarovalništva, in stransko škodo, nastalo zaradi nespoštovanja odpovednega roka.

43. Vendar je treba pojasniti, da tožba, vložena na podlagi člena 17(2)(c) Direktive 86/653, ne sme obiti pravila o prepovedi kumulacije, določenega v sodni praksi, sicer pride do prekomernega finančnega nadomestila v korist zastopnika, ki je v nasprotju s cilji te direktive. Zato mora biti zatrjevana škoda, ki jo pokriva ta tožba, jasno ločena od škode, ki jo pokriva nadomestilo. Dopustiti, da lahko dodatna odškodnina iz te določbe nadomesti tudi izgubo prihodnjih plačil, bi poleg tega pomenilo, da se ne upošteva zgornja meja zneska odpravnine, določena v Direktivi 86/653.

44. Skratka, člen 17 Direktive 86/653 ne bi smel nasprotovati nacionalni zakonodaji, ki v primeru prenehanja pogodbe o zastopanju določa, da ima zastopnik poleg pravice do nadomestila za stranke, katerega znesek ne sme presegati enoletnega plačila zastopnika, tudi pravico do odškodnine za kritje dejansko nastale škode, ki ni pokrita s tem nadomestilom.

45. Kar zadeva vprašanje, ali lahko odškodnina, kadar se kumulira z nadomestilom za stranke, presega ali ne najvišji znesek, določen v členu 17(2)(b) Direktive, se mi zdi dokaj jasno, da zgornja meja, določena v tej določbi, zadeva le nadomestilo za stranke in ne omejuje zneska odškodnine, katere predmet je drugačen od predmeta tega nadomestila. Ker je predmet te tožbe škoda, ki ni enaka škodi, ki jo pokriva nadomestilo za stranke, ni mogoče izključiti, da lahko vsota zneskov, ki jih izterja trgovski zastopnik, ta prag preseže.

20 — Sodba Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, točka 32).

21 — Kot sem navedel v sklepnih predlogih v zadevi Unamar (C-184/12, EU:C:2013:301, točka 52), je namen mehanizma iz Direktive 86/653 le zagotoviti, da trgovski zastopnik prejme *minimalno odškodnino*, in državam članicam ne prepoveduje, da v svojih zakonodajah določijo dodatna nadomestila.

22 — Crahay, P., „La rupture du contrat d'agence commerciale“, *Les dossiers du Journal des tribunaux*, št. 65, Larcier 2008.

46. Ob upoštevanju navedenega predlagam, naj se na prvo vprašanje odgovori, da je treba člen 17 Direktive 86/653 razlagati tako, da ne nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki določa, da je ob prenehanju pogodbe trgovski zastopnik upravičen do nadomestila za stranke, katerega višina ne sme presegati zneska enoletnega plačila, in če znesek tega nadomestila dejansko nastale škode ne pokriva v celoti, do odškodnine.

2. Drugi vidik (drugo in tretje vprašanje): zahteva po kršitvi in kvalificiranost navedene kršitve za dodelitev odškodnine

47. Predložitveno sodišče želi z drugim vprašanjem izvedeti, ali se v okviru odškodninske tožbe na podlagi člena 17(2)(c) Direktive 86/653 zahteva po eni strani dokaz o kršitvi s strani naročitelja, ki je vzročno povezana z zatrjevano škodo, in po drugi strani obstoj škode, ki ni enaka škodi, za katero je bilo izplačano pavšalno nadomestilo za stranke.

48. Odgovor na to vprašanje se mi zdi precej očiten. Kot so poudarile družba Quenon, belgijska in nemška vlada ter Komisija, ta direktiva ne vsebuje nobenega pojasnila glede sistema odgovornosti, ki se uporablja v okviru odškodninskih tožb, ki jih trgovski zastopnik vloži na podlagi člena 17(2)(c) Direktive 86/653.

49. Ob upoštevanju spoštovanja načel enakovrednosti in učinkovitosti lahko torej države članice v okviru, opredeljenem z navedeno direktivo, določijo pogoje, ki veljajo za odškodninsko tožbo, kot so zahteva po kršitvi, kvalificiranost oziroma nekvalificiranost navedene kršitve in obseg škode, ki jo je treba povrniti.

50. Vendar – kot sem že omenil – škoda, ki se uveljavlja na tej podlagi, ne sme biti enaka škodi, ki izhaja neposredno iz odpovedi pogodbe o zastopanju in ki je že pokrita z nadomestilom za stranke, ker se sicer ne bi upoštevalo dejstvo, da obeh možnosti, predvidenih z Direktivo, ni mogoče uporabljati kumulativno.

51. Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem sprašuje o naravi in pomenu kršitve, zahtevanih v okviru odškodninske tožbe, vložene na podlagi člena 17(2)(c) Direktive 86/653.

52. Ob upoštevanju odgovora na drugo vprašanje na tretje vprašanje ni treba odgovoriti.

IV – **Predlog**

53. Glede na zgoraj navedeno Sodišču predlagam, naj na vprašanja, ki jih je postavilo Cour d'appel de Bruxelles, odgovori:

Člen 17 Direktive Sveta 86/653/EGS z dne 18. decembra 1986 o usklajevanju zakonodaje držav članic o samozaposlenih trgovskih zastopnikih ne nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki določa, da je ob prenehanju pogodbe o zastopanju trgovski zastopnik upravičen do nadomestila za stranke, katerega višina ne sme presegati zneska enoletnega plačila, in če znesek tega nadomestila dejansko nastale škode ne pokriva v celoti, do odškodnine.

Člen 17(2)(c) Direktive 86/653 je treba razlagati tako, da je dodelitev odškodnine poleg nadomestila za stranke pogojena z obstojem škode, ki ni enaka škodi, za katero je bilo izplačano to nadomestilo, ne pa z obstojem kršitve pogodbe ali kvazidelikta s strani naročitelja, ki je vzročno povezan z zatrjevano škodo.